

# Nyhedsbrevet #51

## Loïc Wacquants besøg i Danmark, 30.-31. maj 2013



Loïc Wacquant, foto fra hans hjemmeside  
<http://loicwacquant.net/>

Med vanligt hektisk engagement besøgte Loïc Wacquant Danmark den 30. og 31. maj 2013 og gav i den forbindelse to forelæsninger og to seminar-oplæg: Den første forelæsning blev afholdt på SFI og her gik Wacquant på tværs af sit forfatterskab og præsenterede sammenhængen mellem bøgerne *Body and Soul*, *Urban Outcast* og *Punishing the Poor* og den endnu ikke udkomne *Deadly Symbiosis*. Den anden forelæsning blev afholdt på Institut for Samfund og Globalisering, RUC, og her præsenteredes *Urban Outcast* i anledning af at denne netop var udkommet på *Nyt fra Samfundsvidenskaberne* som Byens udstødte (under stærk medvirken af Hexis-medlemmerne Anders Mathiesen, Kristian Delica og Troels Schultz Larsen, der foruden faglig redaktion også har skrevet forord til den danske udgave). De to seminarer var placeret på hhv. Afdeling for pædagogik på KUA (arrangeret af Trine Øland) og AAU i Sydhavnen (arrangeret af Simon Turner og Steffen Jensen). KUA-seminaret bestod i at kommentere på det kollektive forskningsprojekt *Professional interventions as a state-crafting grammar addressing "the immigrant"* og relatere det til den model til analyse af relationer mellem stat, politik, klasse og symbolsk magt, som Wacquant nok tydeligst fremfører i *Punishing the Poor*. Aalborg-Sydhavnen-seminaret bestod med udgangs-

punkt i en præsentation af Wacquants artikel "Designing Urban Seclusion in the 21st Century" (*Perspecta: The Yale Architectural Journal* 43, 2010: 165-178), der formidler aspekter af Byens udstødte, navnlig en topologisk model over forskellige former for og relationer mellem socialgeografiske afsondringer, der tager sit udgangspunkt i henholdsvis Frankrig og USA, men som Wacquant fremførte som en heuristisk-generisk model til videre studier.

Hvert arrangement havde altså sine særskilte fokusområder (samt publikum, form og receptions måde), men med tydelige indholdsmæssige fællestræk, som her kort skal nævnes. For det første en vedvarende gentagelse om at studere bymæssige marginaliseringsfænomener komparativt (historisk og nationalt) og med et blik for, hvordan relationerne mellem de forskellige felter som særligt strides om symbolsk magt – det bureaukratiske, journalistiske, politiske og videnskabelige – konstituerer sig og virker i forhold til symbolske, sociale og geografiske differentieringsmekanismer.

I tæt sammenhæng hermed fremhævede Wacquant for det andet, at hans analytiske arbejde tager afsæt i (og på visse punkter udfordrer og udvider) Bourdieus sociologi og epistemologi med vægt på principper som klart at adskille analytiske begreber fra hverdagslige (med 'ghetto' som det centrale eksempel), at konstruere det videnskabelige objekt relationelt, at betragte praksisformer og strukturer som historiske og at være opmærksom på symbolske magtformers konstituerende effekter.

For dem, der er bekendte med både Byens udstødte og videreførelsen af den underliggende arv fra Bourdieu i Wacquants arbejder var det måske mest interessant, når han afveg fra sine manuskripter. Her var det tredje fællestræk en fremhævelse af måden han arbejder med kategorien race på – et perspektiv han skitserer i artiklerne "For an Analytic of Racial Domination"

(Political Power and Social Theory 11, 1997: 221-234, "Race as Civic Felony" (International Social Science Journal 181, Spring 2005: 127-142) og "The Puzzle of Race and Class in American Society and Social Science" (Benjamin E. Mays Monographs 2-1, Fall 1989: 7-20). Denne afstikker førte bl.a. omkring historiske komparative bemærkninger om forskellene på kinesiske, brasilianske, franske og amerikanske race-kategorier, om forskellene mellem race-kategorier baseret på slægt og blod og det analytisk frugtbare i at betragte 'race' som et historisk og socialt konstrueret klassifikationsprincip (på samme måde som klasse og køn), der hævder at være baseret på biologisk arv og påberåber naturen som legitimeringsprincip.

*/Christian Sandbjerg Hansen*

### **Elster, Eia, 100.000 norske kroner og et galt stillet spørgsmål**

Som beskrevet og kommenteret af Donald Broady i Nyhedsbrevet # 50 (Praktiske Grunde nr. 1-2/2013) har den norske komiker Harald Eia sammen med den Bourdieu-kritiske sociolog Jon Elster haft udlovet 100.000 (norske) kroner til den der mest overbevisende kunne besvare en prisopgave med følgende opgaveformulering:

[1] Hvordan kan en strategi være ubevidst?

[2] Hvordan kan handlinger forklares af sine utilsigtede virkninger?

Svarene må knyttes til nogle af Bourdieus analyser i *La distinction*.

Til bedømmelse af de ikke mindre end 44 indkomne besvarelser var der blevet sammensat et panel bestående af Cathrine Holst (formand), Fredrik Engelstad, Annick Prieur, Aanund Hylland og Bjørn Kvalsvik Nicolaysen. Resultatet af konkurrencen blev rapporteret udførligt i dagbladet *Morgenbladet* 27. september 2013 ([www.morgenbladet.no](http://www.morgenbladet.no)). Vinder blev den 33-årige filosof og politolog Olav Elgvin, der jf. *Morgenbladet* ikke er kendt for sin indsigt i hverken Bourdieus eller Elsters teorier, men som iflg. Twitter kan lide "katte, god musik og Ben & Jerry is". Elgvins besvarelse havde et finurligt twist, idet den viste, hvordan Bourdieu kunne forsvares med Elsters eget begrebsapparat, men i øvrigt ikke gik nærmere ind i de steder i *La distinction*, som Elster havde udpeget som problematiske. Af

bl.a. denne grund støttede Annick Prieur ikke valget af Elgvin, men pegede i stedet på Magne Flemmen, forsker ved sociologisk institut på universitetet i Bergen, som vinder. Det skyldes jf. Prieuers begrundelse først og fremmest Flemmens grundighed: "Flemmen giver både en overbevisende kritik af præmisserne i opgaveteksten og en dybtgående redegørelse for hvad det er Bourdieu faktisk har skrevet i de omtalte tekstpassager. Argumentationen styrkes af, at han også demonstrerer godt kendskab til Elsters forfatterskab. Flemmen anerkender, at Bourdieus ordvalg 'ubevidste strategier' ikke var særlig heldig, men giver en indsigtfuld udlægning af, hvad Bourdieu faktisk mente med begrebet ved at knytte det til hans praksisforståelse. På denne måde nuanceres både begrebet om det ubevidste og begrebet om strategier og gavebyttediskussionen er et særdeles velvalgt eksempel til at illustrere pointen." Både Elgvins og Flemmens besvarelser kan læses i deres helhed i *Morgenbladets* udgave fra 27. september 2013 tillige med panelets begrundelser og kortere versioner af en række af de øvrige bidrag.

Blandt opgavebesvarelserne var også følgende fra Hexis' Carsten Sestoft, der ligesom Flemmen forholder sig kritisk til selve opgavens præmisser:

### **Svar på Elsters udfordring vedr. ubevisste strategier og funktionalistisk forklaring**

*- af Carsten Sestoft*

Det følgende er på sin vis ikke en besvarelse af prisopgaven. Dens to spørgsmål er forkert stillede og kan derfor ikke besvares. Nedenfor forklarer jeg hvorfor.

#### *(1) Hvordan kan en strategi være ubevisst?*

Selve spørgsmålet om, hvordan en strategi kan være ubevidst, beror på en misforståelse af Bourdieu: Strategier er forskerens teoretiske rekonstruktioner (også kaldet modeller) af den praktiske logik i de sociale aktørers adfærd. Adfærden er det, man kan observere empirisk, og modellen eller den teoretiske rekonstruktion er med Max Webers ord en "denkende Ordning" af denne empiriske virkelighed. Om de sociale aktører er bevidste om, at deres handlinger er strategiske i Bourdieus betydning, har i princippet ikke noget med sagen at gøre: Hvis de er bevidste om dem som strategier, er de kynikere, hvis ikke er de blot socialt handlende i

praksis. Strategier kan derfor ikke være ubevidste: Det er en syntaktisk og logisk forbindelse af to termer, som hører til hver sit perspektiv, forskersubjektets og de objektiverede sociale aktørers.

I forhold til Bourdieus diskussion af sprogbrug i *La Distinction* side 285 giver det følgelig ikke mening at sige, at det, at intellektuelle tager sig friheder i forhold til sproglige regler, er en ubevidst strategi, der har til formål at blokere adgang til eliten for mindre sprogligt formående. Det er en strategi i Bourdieus betydning som en model, der rekonstruerer adfærden (at tage sig sproglige friheder) teoretisk som en adfærd, der faktisk langt hen ad vejen holder mennesker med mindre sproglig kapital ude, og som forudsætter den objektive egenskab hos de intellektuelle, at de har en maksimal sprogbeherskelse. Modellen er med andre ord ikke så meget en forklaring af adfærden som en beskrivelse af den – et ”behavioural pattern”, som Elster så fint skriver i sin anmeldelse af *La Distinction* (*London Review of Books*, vol.3 nr. 20, 1981), tilsyneladende uden helt at forstå, hvad han i grunden siger. For her kan man spørge sig: Hvem fremtræder et adfærdsmønster netop som et mønster for? Det er for iagttageren, ikke for den sociale aktør. Og hvem er bevidst om mønsteret? Det er forskeren og ikke den sociale aktør. Det er her udtrykket ”tout se passe comme si”, som Elster tager op i sin anmeldelse, kommer til sin ret. Når ’alt sker som om’, betyder det, at det fra forskerens perspektiv kunne se ud som om den observerede adfærd kunne forklares ved, at de sociale aktører anlægger bevidste strategier af den beskrevne art; men det ville være en skolastisk projektion af forskerens kategorier ind i aktørerne og dermed en sammenblanding af forskerperspektivet og aktørperspektivet. Det er netop den sammenblanding, Elster foretager uden at være klar over det.

Bourdieus teoretiske rekonstruktioner af strategier adskiller sig ikke nødvendigvis særlig meget fra andre rationelle rekonstruktioner af den tilsyneladende rationalitet i empirisk observeret adfærd. Der er blot den forskel, at Bourdieu er bevidst om ikke at projicere den rationelle rekonstruktion ind i hovedet på de sociale aktører ved at hævde, at modellen er årsagen til de observerbare handlinger og dermed forklarer dem. Det belyses i hans dispositionelle handlingsteori, som i korthed går ud på, at mennesker inkorporerer verdens objektive strukturer i en varig praktisk sans kaldet habi-

tus, som genererer social handling i forhold til konkrete sammenhænge. Alt dette er nærmere forklaret i de tre første kapitler af Bourdieus *Le Sens pratique* (Paris, 1980), som fremstiller den dispositionelle handlingsteori gennem en kritik af ’objektivismen’ (eksemplificeret med Lévi-Strauss) og subjektfilosofisk handlingsteori (eksemplificeret med Sartre); her skulle Elster, som henviser til *Le Sens pratique* i sin anmeldelse, have fulgt lidt grundigere med.

## *(2) Hvordan kan handlinger forklares av sine utilsigtede virkninger?*

Elster viser med andre ord ikke, at Bourdieu forklarer adfærdsmønstre ved deres utilsigtede virkninger, og det skyldes, at han med sin sammenblanding af forsker- og aktørperspektivet ser forklaringer, hvor der ikke er nogen. Eksemplet, der henvises til i opgaveformuleringen, er endda særligt mærkeligt. I note 27 på side 487 af *La Distinction* står følgende, her i Elsters præcise oversættelse fra hans 1981-anmeldelse:

”It is not uncommon for the demands of personal salvation – evening classes or docility towards superiors – to come into conflict with the demands of collective salvation – union solidarity etc. – for practical reasons and also because they spring from two totally opposed visions of the social world. Efforts at retraining or at internal promotion (competitions etc.) would not be so positively sanctioned were it not that, in addition to technical upgrading, they also guarantee adherence to the institution and to the social order.”

Her siges, at der kan være en praktisk konflikt mellem aftenskole og fagforeningsaktivitet. Der er ingen synlige grunde til ikke at forstå det helt konkret: Både aftenskole og fagforeningsarbejde vil ligge i fritiden, ikke i arbejdstiden, og den tid, der bruges på det ene, kan ikke bruges på det andet. I notens andet punktum siges det, at efteruddannelse sanktioneres positivt og det ikke kun, fordi arbejdskraften bliver kompetenceudviklet, men også fordi viljen til efteruddannelse er et vidnesbyrd om en tilslutning til institutionen og den sociale orden. Det siges ikke i citatet, hvem der sanktionerer den positivt, men det er svært at se, at det kan være andre end arbejdsgiverne: Arbejdsgiverne har al mulig grund til at glæde sig over medarbejdere, som bruger deres fritid på at dygtiggøre sig til arbejdet i

organisationen i stedet for at være i konflikt med dem gennem fagforeninger. I alt dette er der ikke noget mysteriøst. At sige som Elster, at adfærd – dvs. det at gå på aftenskole – forklares ved at den skaber en hindring for solidaritet, forekommer ubegribeligt: En banal og konkret konstatering af, at A og B ikke kan være tilfældet samtidig, er ikke en forklaring på hverken A eller B, og den indebærer slet ikke, at B forklarer A eller omvendt.

Elster har med andre ord reelt ikke nogen eksempler på, at Bourdieu forklarer adfærd med dens virkninger – af den simple grund, at Bourdieu ikke gør det.

Overordnet virker det som om kilden til misforståelserne især er, at Elster forsøger at forstå Bourdieus redegørelser ud fra en af de handlingsteorier, som Bourdieu netop forsøger at undslippe med sin dispositionelle handlingsteori, inkl. dens underliggende forskel på praktisk handling og teoretisk rekonstruktion af den. Det er så meget mere mærkeligt, som afstanden mellem Elsters og Bourdieus forståelse af social handling ikke behøver at blive opfattet som særligt stor, sådan som William James Earle argumenterer for i sin artikel ”Rationality/irrationality :: Elster/Bourdieu” (The Philosophical Forum, Vol. 44, nr. 3, 2013).

### Praxeologisk sygeplejevidenskab

Bogen Praxeologisk sygeplejevidenskab - hvad er det? En diskussion med det subjektivistiske og det objektivistiske alternativ af Karin Anna Petersen og Staf Callewaert, 276 s., trykt 2013 (ISBN: 979-87-9920-507-3), er udkommet på forlaget Hexis.

Termen ‘praxeologi’ er hentet fra en artikel af Bourdieu om tre forskellige former for teoretisk viden: den fænomenologiske, den objektivistiske og den praxeologiske. Bourdieu betegner sin egen empiriske videnskab som praxeologisk. Forskergruppen PRAXEOLOGI låner termen fra Bourdieu og har som ambition at grundlægge og undervise i sygeplejevidenskab, med basis i humanvidenskab og social erfaringsvidenskab. Det handler om en selvstændig sygeplejevidenskab, ikke om en sygeplejesociologi. Når begrebet ‘praxeologi’ bruges til at arbejde med sygeplejevidenskab, er sigtet videnskab OM sygepleje, men også FOR sygepleje som praksis. Det betyder, at overvejelserne i denne bog om praxeologisk sygeplejevidenskab er relevante ikke kun for forskningen, men også for grunduddannelsen og praktikken!

Pris: 189 DKR. og som e-book 89 DKR.

Købes via BOD Books on Demand: <http://www.bod.dk>



### Videnskab og magt i det filosofiske felt

Pelle Oliver Larsen, der arbejder med universitetshistorie og historiografi på Institut for Kultur og Samfund, Aarhus Universitet, færdiggjorde i 2010 ph.d.-afhandlingen Professoratet. Videnskabelige magtkampe i det filosofiske fakultet, 1870-1920. Afhandlingen kan snart erhverves i bogform fra Museum Tusulanums Forlag, men har egentlig længe fortjent at blive omtalt her. I afhandlingen, der bygger på et omfattende empirisk arbejde med inddragelse af trykte og utrykte kilder fra en lang række både offentlige og private arkiver i Danmark, Norge og Sverige, undersøger Pelle Oliver Larsen Det Filosofiske Fakultet ved Københavns Universitet 1870-1920 i et magtperspektiv. Jf. afhandlingens resumé er udgangspunktet Bourdieus feltteori, og fokus ligger først og fremmest på ansættelsessagerne, der analyseres som faghistoriske knudepunkter hvor det for eftertiden afgøres hvad der tæller som god videnskab. Videnskab er imidlertid en social praksis, og afhandlingen demonstrerer at sådanne ansættelsessager bedst forstås når både videnskabsinterne og videnskabseksterne perspektiver inddrages. Hvor hovedvægten ligger, er et empirisk, ikke et teoretisk spørgsmål, som må undersøges gennem analyser af den videnskabelige praksis; besvarelsen afhænger af hvilken autonomi det videnskabelige felt har. Afhandlingen argumenterer for at denne autonomi blev stærkere gennem perioden.

Enkelte af periodens ansættelsessager er velkendte. Det gælder i særdeleshed de langstrakte forhandlinger om et professorat til Georg Brandes, der begyndte i

1871 og først afsluttedes 30 år senere. Denne vigtige sag, der handler om spændingerne mellem videnskabelige og politiske bedømmelseskriterier, gennemgås i syv afsnit fordelt over forskellige kapitler. Herigennem sættes sagen imidlertid ind i en større universitetshistorisk kontekst. Samtidig analyseres også andre, hidtil ubelyste ansættelsessager som ligeledes afdækker forskellige magtkampe. Endelig forstås disse usædvanlige sager på baggrund af et helhedsbillede: Afhandlingens første tre kapitler analyserer således spillereglerne gennem bredt anlæg, systematiske undersøgelser af materialet.

I første kapitel, 'Karrieren', analyseres karrierevejen: eksamen, doktordisputats, private forelæsninger, stipendier og endelig docenturet. Usikkerheden betones som et grundvilkår, og betydningen af protektion i fakultetet fremhæves.

Afhandlingens følgende to kapitler, 'Disputatsen' og 'Ansættelsen', undersøger nærmere fakultetets behandlinger af sådanne sager der fra aspiranternes perspektiv var vigtige skridt på karrierevejen. I begge tilfælde havde de nærmeste fagkyndige i fakultetet størst indflydelse, men fakultetet som sådan spillede også vedvarende en rolle. Begge kapitler indeholder analyser af konflikt og konsensus i fakultetet og af bedømmelseskriterierne; videnskabskriteriet var enerådende i disputatssager og dominerende i ansættelsessager, og de videnskabelige normer i disputatsbedømmelserne kortlægges. Der peges i 'Disputatsen' desuden på en diskussion af betydningen af religion, køn og nationalitet; sidstnævnte spillede en særlig fremtrædende rolle i forbindelse med de islandske docenter ved fakultetet.

De to sidste kapitler består til gengæld af dybtgående analyser af enkeltsager. I kapitel 4, 'Staten', analyseres en række ansættelsessager hvor statsmagten udfordrede universitetets videnskabelige magt. Fakultetets videnskabelige konflikter med staten blev imidlertid efterhånden færre, og efter Estruptiden (1875-94) havde fakultetet reelt den videnskabelige magt til selv at besætte lærestolene. I 'Feltet' flyttes fokus til fakultetets indre kampe. Kapitlet analyserer hvorledes der blev kæmpet om feltets grænser, især i forhold til det politiske felt, men også det religiøse. Udgangspunktet er Jon Gissels doktordisputats om Steenstrup (2003), hvori fakultetets kampe, særlig Steenstrups konflikter med kollegaen Erslev, anskues fra Steenstrups synsvin-

kel og i et politisk-ideologisk perspektiv. Kapitlet argumenterer for at den ideologiske indfaldsvinkel er for snæver til at indfange konflikternes karakter; kun hvis konservatismen fastlåses i en position fra den danske guldalderromantik, giver det mening med Gissel at tale om at de radikale besejrede de konservative ved universitetet og fakultetet.

Afhandlingens hovedvejleder: Lektor Claus Møller Jørgensen, Institut for Historie og Områdestudier, Aarhus Universitet. Bedømmelsesudvalg: Lektor Per Dahl (formand), Institut for Æstetiske Studier, Aarhus Universitet Professor John Peter Collett, Forum for Universitetshistorie, Universitetet i Oslo, Universitetshistoriker emeritus Ejvind Slottved, Københavns Universitet.

